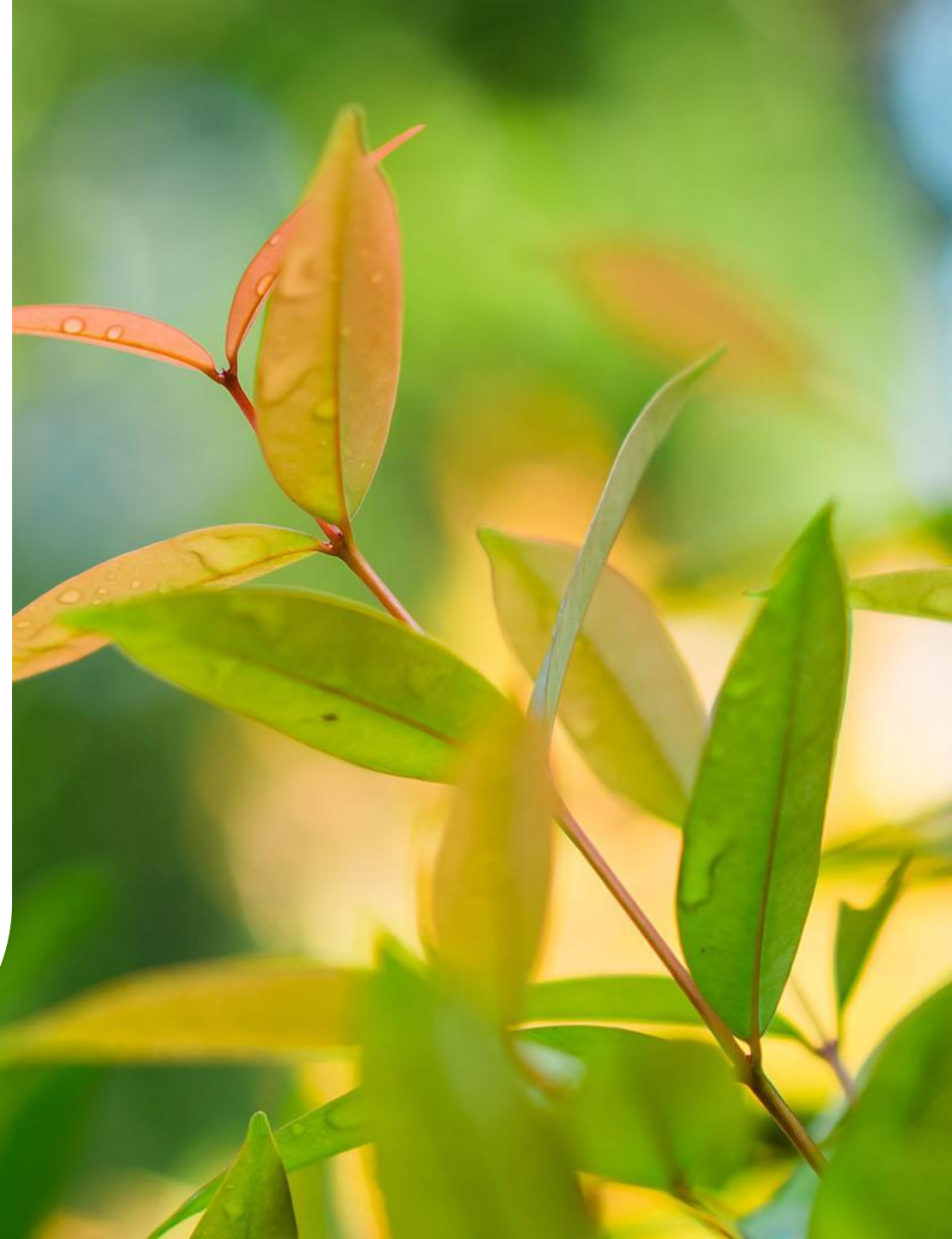

Työn ja omaishoidon yhteensovitus omaishoitotilanteissa

Matti Mäkelä, Meeri Virtamo
Työssäkäyvät köyhät - seminaari II
21.11.2024

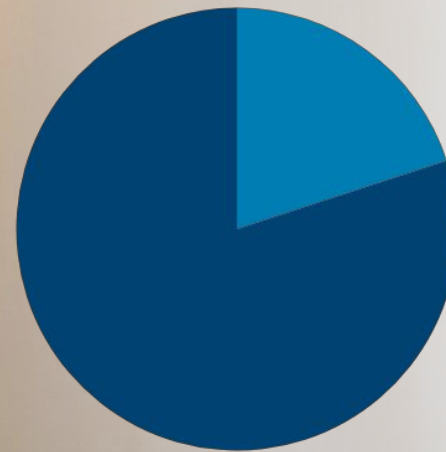

Sisältöjä

- Omaishoivavastuut työikäisillä yleisiä
- Keskeiset haasteet toimeentulon ja työssäkäynnin turvaamisessa
- Hoivavastuiden vaikutukset työikäisten toimeentuloon suuria
- Työssäkäynnin ja omaishoidon yhteensovittaminen usein käytännössä vaikeaa, mutta ei mahdotonta
- Ratkaisuja

Pitkäaikaissairaiden ja iäkkäiden hoivan kokonaisuus

20 %
julkinen hoiva

80 %
läheis- ja omaishoito,
joka vaihtelee

- satunnaisesta avusta sitovaan ympärivuorokautiseen hoivaan
- asiointiavusta vaativaan hoitoon

Mukaellen lähde: Hoffmann F & Rodrigues R. 2010. Informal Carers: Who Takes Care of Them?

European Centre for Social Welfare Policy and Research. Policy Brief April 2010

Omaishoito lukuina

Pääasiallisia auttajia

350 000

joista sopimusomaishoitajia*

50 241

Läheis- ja omaishoitajista

70 % on naisia

* Hyvinvointialueen kanssa sopimuksen tehneitä

Monilla meistä on kaksi työtä:

ansiotyö ja hoivatyö

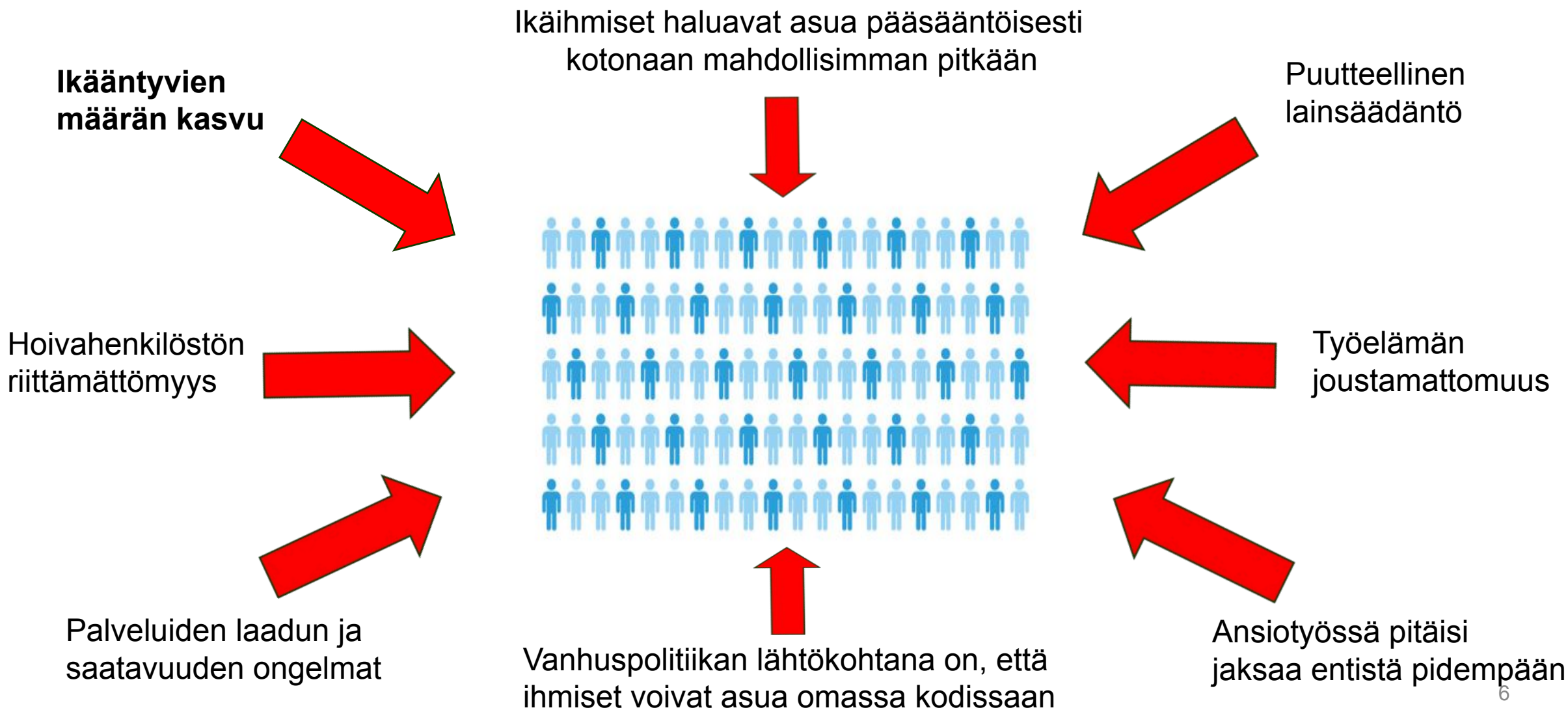
**Kotitalouden
ulkopuolisia
huolenpitovastuita**

Lähes puolella
miljoonalla vähintään
viikoittain

Yli sadallatuhannella
lähes päivittäin

Lähde: Tilastokeskus 2019

Hoivapaine työikäisiä kohtaan kasvaa...

Haasteita työikäisten läheishoitajien toimeentulossa

TYÖSSÄKÄYNTI:

- Ansiotulojen menetyksiä läheisen hoivan vuoksi, jos esim. tilapäishoidon järjestelyt eivät toimi.
- Työeläkkeen karttuma pienempi, jos pidempiä palkattomia hoitovapaita tai muita poissaoloja hoivan vuoksi.
- Työikäisten työvoiman ulkopuolella olevien hoivaajien paluu työmarkkinoille.

HOIVAN KUSTANNUKSET:

- Hoivakulut, esim. työpäivän aikaisissa tilapäishoidon järjestelyistä voi tulla kuluja.
- Etäomaishoitotilanteet.
- Sitova omaishoiva kuormittaa omaishoitajan omaa terveyttä.
- Perheiden yhtenäisyys koetuksella.

SOSIAALITURVAN PUUTTEET:

- Riski työttömyysturvan eväämiseen.
- Tukien yhteensovitus välillä hankalaa, omaishoitajaus voi vaikuttaa moneen asiaan kielteisesti.
- Hyvinvointialueen omaishoidon tuen linjaukset muuttuvia ja eivät palvele aina työikäisen tilanteita.
- Sote-johto ja sosiaalityöntekijät näkevät omaishoidon tuessa eniten korotustarpeita eri sosiaaliturvaetuuksien joukossa (Sosiaalibarometri 2023).

Hoiva tasa-arvo kysymyksenä

**Korostuu myös
erityislapsiperheiden tilanteissa.**

8.3.2024

Apteekkari-lehti: Rempallaan oleva vanhustenhoito ajaa keski-ikäisiä naisia jäämään omaishoitajiksi kesken työuran

Tutkijoiden mukaan vanhustenhoidon kaatuminen perheiden vastuulle uhkaa hallituksen 75 prosentin työllisyystavoitetta.

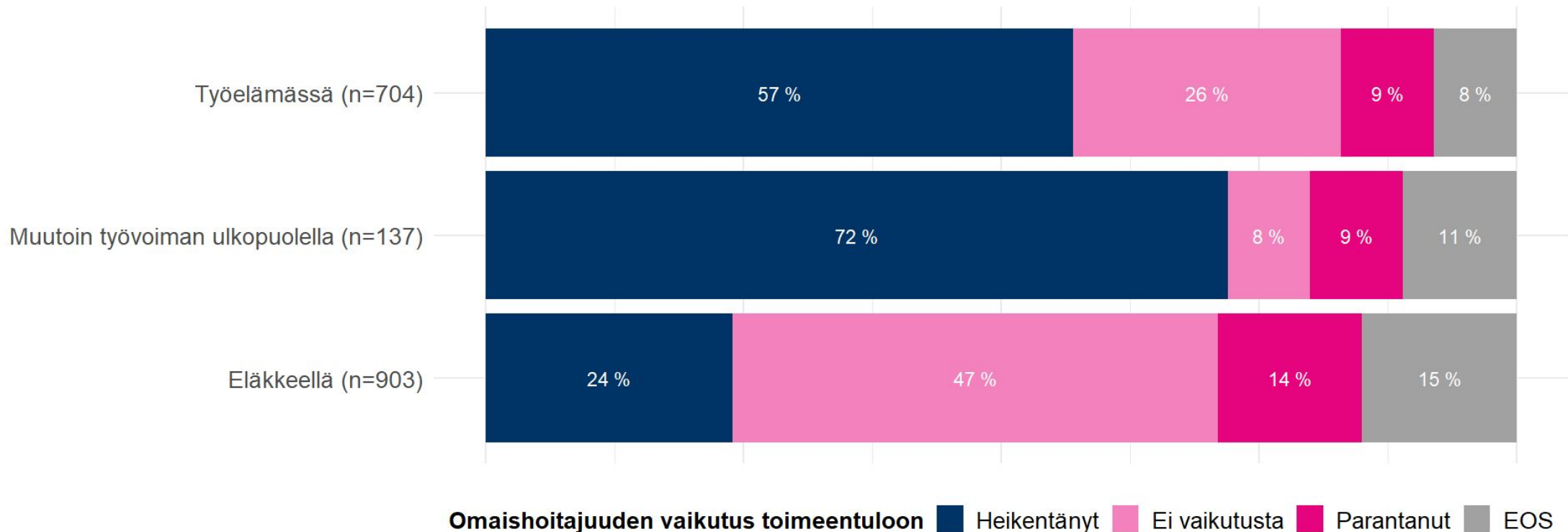

Huono vanhustenhoito kannustaa naisia omaishoitajiksi ja vie heitä työelämästä ennen eläkeikää, kertoo Apteekkari. Kuva: Henrietta Hassinen / Yle 26.9.2019

Hoivavastuiden seuraukset työikäisen toimeentulolle ja työssäkäynnille

Omaishoito heikentää etenkin työikäisten toimeentuloa

Omaishoitajuuden vaikutus toimeentuloon työmarkkina-aseman mukaan

Omaishoitajaliitto 2024: Omaishoitajakysely

Omaishoito työikäisenä yhteydessä viimesijaisten etuuksien käyttöön

- Omaishoitajuus itsessään on köyhyysriski. Omaishoidon tuen piirissä olevat työikäiset turvautuvat toimeentulotukeen useammin kuin muut vastaavassa ikäryhmässä.
- Erityisesti työikäisillä omaishoitajille palkkiolla on suuri taloudellinen merkitys.
- Myös työttömyysetuuksien kuten työmarkkinatuen, asumistuen ja kansaneläkkeen käyttö on työikäisillä omaishoitajilla suurempaa kuin vertailuväestöllä
- Työikäisillä omaishoitajilla on vertailuväestöä harvemmallalla palkkatuloja, etenkin miehillä.

Lähde: Omaishoitajien tulorakenne ja tulokehitys, Kela 2016 seminaari

”Omaishoidon tuki ei riitä päivittäisiin menoihin kovin hyvin. Pitää laskea tarkkaan mitä ostaa tai joutuu hankkimaan.”

”En saa palkkaa työstä ja olen menettänyt mahdollisuuden saamaan kunnan eläkkeen, vaikka olen tehnyt parin kolmen ihmisen töitä.”

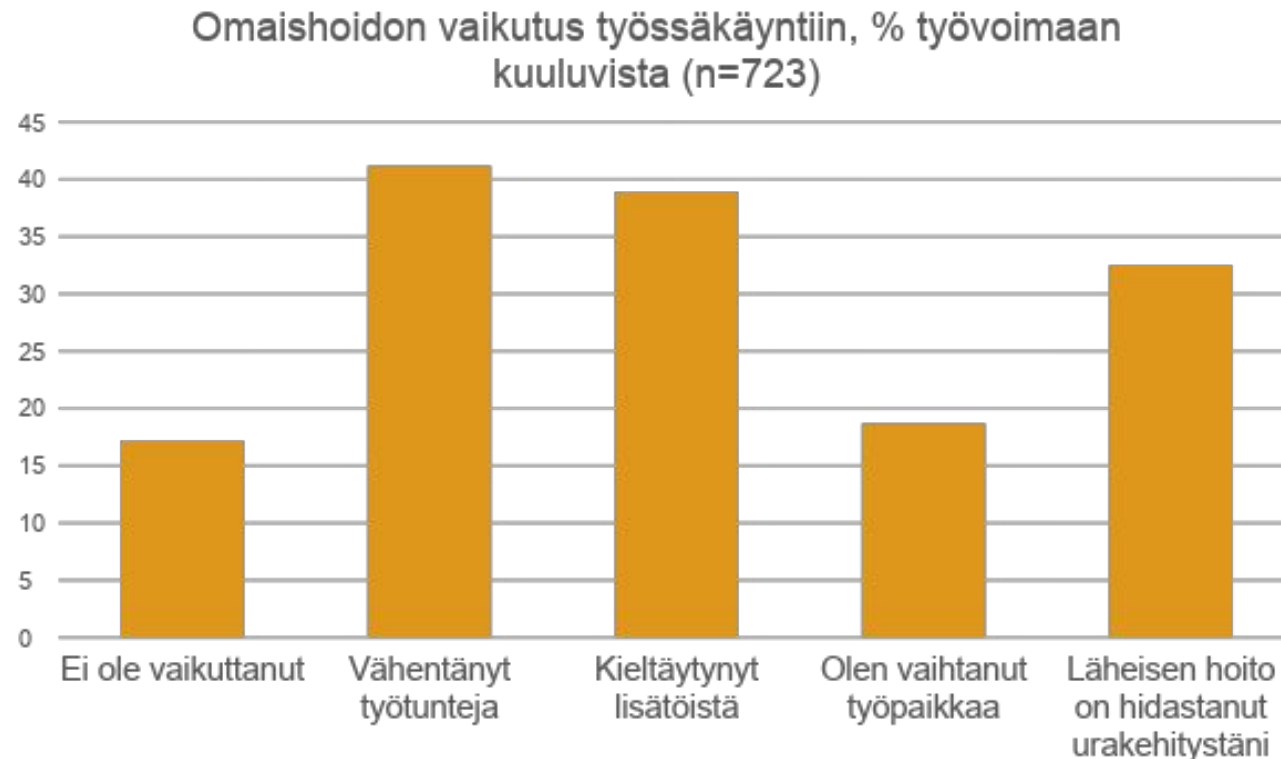
”Jäin pois hyvä palkkaisesta työstäni, koska muuten läheiseni ei tule hoidetuksi.

Omaishoitajan palkkio, vaikka on korkein taso, on pieni entiseen palkkaani verrattuna”

”En pysty käymään työssä (en jaksaisi enkä pystyisi omaishoidon lisäksi) ja olen yksinhuoltaja, joten olemme hyvin köyhiä. Silti valitsen näin, ennemmin kuin lapseni sijoittamisen laitokseen. En ikinä haluaisi sitä.”

*”Omaishoito estää edes osa-aikaisen työn vastaanottamisen. En valitettavasti kykene omaishoidon ohella tekemään töitä nyt lainkaan. Kyllä tämä vaikuttaa paljon talouteemme, varsinkin kun ollaan leikkaamassa asumistuesta, ruoka on kallista ja muutkin kustannukset ovat nousseet. **Pelottaa tuleva.** Joudumme luopumaan nykyisestä asunnosta ja muuttamaan halvempaan. Omasta asunnosta voimme vain haaveilla.”*

Omaishoito vaikeuttaa työssäkäyntiä

- Työvoimaan kuuluvista omaishoitajista n. 40 % joutunut vähentämään työtunteja ja kieltäytymään ylitöistä
- Vain 16 %:lla omaishoidolla ei vaikutusta työssäkäyntiin

Lähde: Omaishoitajaliitto 2024: Omaishoitajakysely

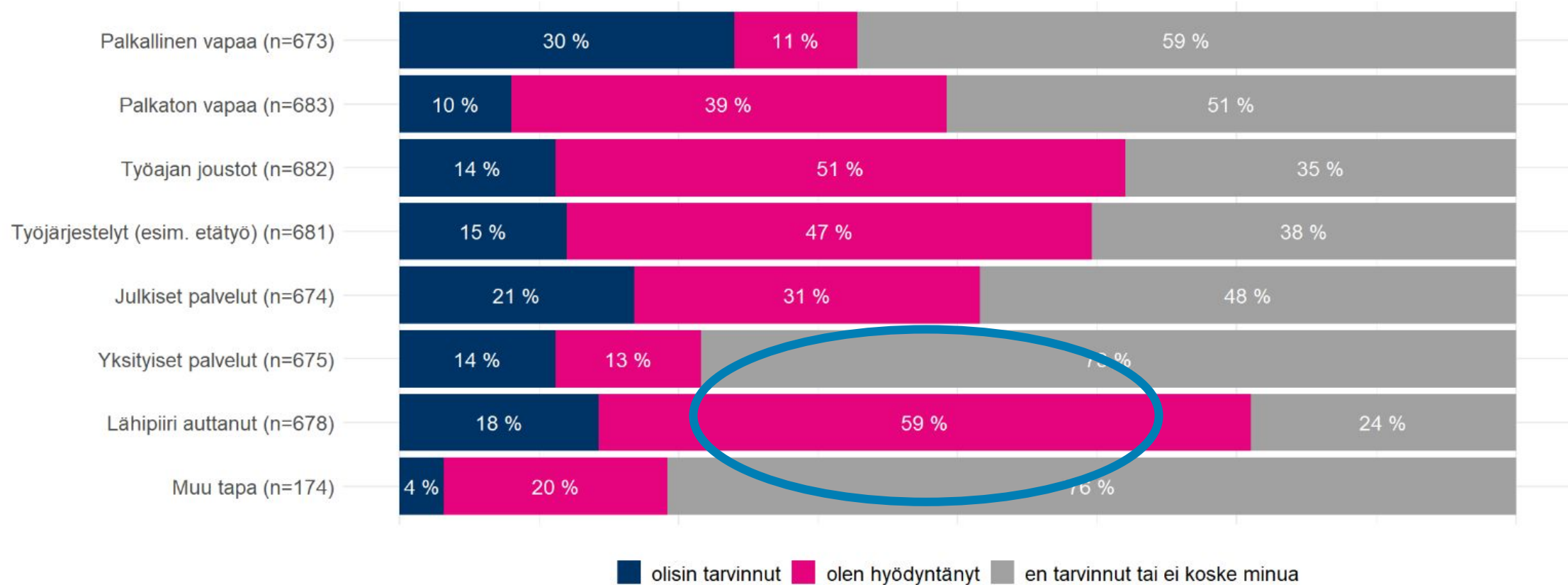
Lisäksi moni joutuu jäämään kokonaan työelämästä pois

- Omaishoitajakyselyssä 15 prosenttia (n=140) työikäisistä vastaajista oli ”muulla tavoin” työvoiman ulkopuolella, ei siis esimerkiksi työttömänä tai eläkkeellä. Heistä 95 kertoi joutuneensa omaishoitotilanteen vuoksi jäämään työelämän ulkopuolelle:
 - ”Omaishoitajana, työnteko ei mahdollista omaishoidettavan takia”
 - ”Joutunut jäämään pois työelämästä”
 - ”Olen joutunut vähentämään työntekoani radikaalisti, tällä hetkellä en saa muita tuloja kuin omaishoidon palkkio”

Omaishoitajaliitto 2024: Omaishoitajakysely

Lähipiirin merkitys työn ja omaishoivan yhteensovittamisessa on tärkeää

Keinot yhdistää työ ja hoiva

Lähde: Omaishoitajaliitto 2024:
Omaishoitajakysely

Työpäivän ajaksi sijaishoitoa ei ole aina saatavilla:

- **"Normaalia työtä ei voi hakea, koska päivätoimintaa ei saa kuin kaksi päivää viikossa korkeintaan.- Mahdollista hakea hybridi- tai etätyötä, koska miehellä ei ole hoitopaikkaa."**
(omaishoitaja)
- **"En pysty tekemään töitä kuin sen ajan kun poika on koulussa. Keskimäärin siis 15 tuntia viikko. Palvelusetelien arvo ei riitä siihen että hoitaja pystyisi mm. viemään poikaa toimintaterapiaan taikka sieltä kotiin. Eikä pysty muutoinkaan toimimaan kuin lähinnä koulumatkansaattajana. "**
(Lapsen omaishoitaja)
- **"Vammaispalvelusta ei saa muuta kuin omaishoidon sopimuksen ja vapaita varten palvelusetelin, jonka arvo ei kuitenkaan riitä vapaiden lakisääteiseen tuntimäärään. Olen taistellut saadakseni lapselle avustajan, päivätoimintaa kesäloma-ajalle ja itselleni mahdollisuuden käydä töissä, mutta mitään tukea ei anneta. Perhesosiaalityö ei myönnä mitään palveluja (esim. kotipalvelu), koska heidän mielestään palvelujen kuuluisi tulla vammaispalvelun kautta. Apua ei siis saada mistään."**
(Lapsen omaishoitaja)

Työn ja omaishoidon yhdistäminen voi olla kuormittava kokonaisuus:

”Työssä käyntiä ja omaishoitajuutta on haastava yhdistää ja se kuormittaa mieltä sekä kehoa hyvin vahvasti. Omasta läheisistään haluaa pitää hyvää huolta mutta taloudellinen puoli pakottaa töihin ja ilman työtä ei pärjää. Mikä taas kuormittaa valtavasti ja uuvuttaa. Omaishoitajuus tilanteessani on jo täysipäiväistä työtä.”

”En saa nukutuksi. Olen pitkällä sairauslomalla. Vaikea masennus joka tullut pitkän ajan saatossa ja suurin syy riittämätön tuki arjessa”

”Taloudellinen tilanne on heikentynyt siksi, että 2 vuotta sitten irtisanouduin palkkatyöstä uupumuksen takia. Ilman kahden erityislapseni sekä vanhan äitini hoitoa olisin voinut jatkaa työssäni kuten muutkin. Olin aiemmin pyytänyt lyhennettyä työaikaa, mutta se ei työnantajalle käynyt. ”

"Omaishoito esti koko työttömyysturvan"

- Omaishoitajuus työttömyyden aikana aiheuttaa usein vakavia toimeentulo-ongelmia.

"Olet joko kokonaan työmarkkinoiden käytettävissä, tai sitten et ollenkaan."

- Omaishoitotilanteessa tulisi olla mahdollisuus ilmoittautua hakemaan osa-aikatyötä ilman, että menettää kokonaan oikeutensa työttömyysturvaan.
- **Muutokseen on painavia yhteiskunnallisia perusteita:**
hoitajapula, työllisyysasteen tavoitteet, omaishoitajien hyvinvointi jne.

[Omaishoitajien työttömyysturvasta, muutostarpeet.pdf](#)

Työikäisen omaishoitajan sosiaaliturvasta sanottua:

”Pahimmillaan se tuhoaa sun nousujohtaisen työuran, huonontaa eläkkeen, vie pysyvään eläkeköyhyyteen, jos sen omaishoidon jälkeen et saa työttömyysturvaa, itse sairastut ja saat minimi sairauspäivärahan, niin siinä on niin kun moninkertaisia mahdollisia loukkuja.”
(kommentti työmarkkinajärjestön edustajalta)

Ratkaisuja

Ansiotyön ja hoivan yhteensovittaminen

Sijoitus ansiotyön ja hoivan yhteensovittamiseen kannattaa

Positiivisia vaikutuksia

- Työvoiman saatavuuteen
- Työyhteisöjen hyvinvointiin
- Tuottavuuden kasvuun
- Työnantajamielikuvaan

Työ ja omaishoito -tietopankki

Työ ja omaishoito – tietopankki

RUUHKAVUODET
Aina käynnissä.

Ratkaisuja työn ja hoivan
yhteensovittamiseen.

www.omaishoitajat.fi/ruuhkavuodet/

Oikeus palkalliseen tilapäiseen hoitovapaaseen yleissitovissa työehtosopimuksissa

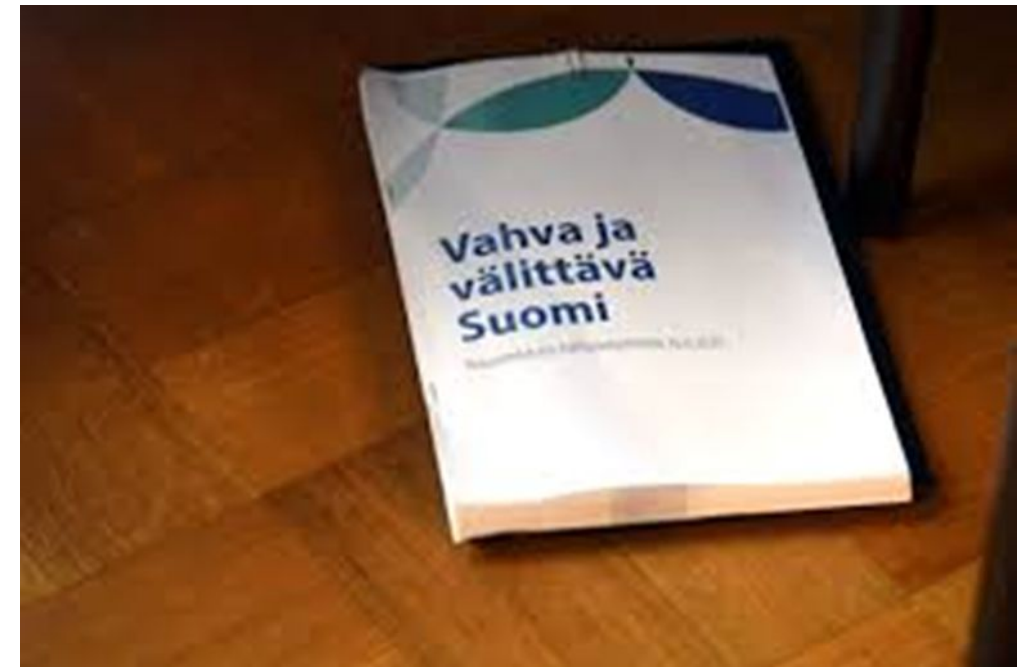

Omaishoidon tuki pitäisi saada etuoikeutetuksi tuloksi, nyt se vähentää

- Perustoimeentulotukea
- Opintotukea
- Vanhempainpäivärahaa
- Kotihoidon tukea (huomioidaan osittain hoitolisässä)
- Työmarkkinatukea
- Sairauspäiväraha, työkyvyttömyyseläke, osatyökyvyttömyyseläke (hakemuksen käsittelyssä arvioidaan, vaikuttaako omaishoitajana toimiminen oikeuteen saada sairauspäivärahaa, työkyvyttömyyseläkkeessä lisäksi ansaintarajat 976,56 e bruttona.)

Hallitusohjelmasisällöt

- Mahdollistetaan osa-aikatyön ja etätyön mahdollisuuksia muuttuvissa perhetilanteissa.
- Edistetään tilapäisen hoitovapaan mahdollisuutta myös omaishoitajille.
- Tuetun tilapäisen hoivavapaan osalta selvitetään Ruotsin mallia ja sen kustannuksia.
- Omaishoitolain kokonaisuudistuksen, jossa huomioidaan mm. työ- ja eläkeikäisten omaishoitajien erityistarpeet.

Ikääntyneiden ja vammaisten ihmisten palveluiden kustannukset vuodessa

- Omaishoidon tuki **13 236 €**
- Muiden kuin lapsiperheiden ja iäkkäiden kotihoito **36 135 €**
- Iäkkäiden kotihoito **38 325 €**
- Ikääntyneen tehostettu palveluasuminen **64 605 €**
- Kehitysvammaisen tehostettu palveluasuminen **71 905 €**

Sosiaaliturvan uudistamiskomitealle

- Tunnistetaanko sosiaaliturvauudistuksessa sitovat työkäisten läheis – ja omaishoidon tilanteet merkittävänä sosiaalisena riskinä?
- Miten sosiaaliturvauudistuksessa ehdotetaan kompensoitavaksi läheisen hoivasta johtuvia ansiotulon menetyksiä?

Sosiaaliturvauudistuksessa tulee huomioida työkäisten kasvavat hoivavastuut läheisistään. Valtaosa heistä on sopimusomaishoidon ulkopuolella. Uudistuksilla voidaan vahvistaa ansiotyön ja hoivavastuun yhteensovittamista, työllisyyttä sekä omaishoitoa osana hoivan kokonaisratkaisua.

Työikäisille omais- ja läheishoivajille

ENEMMÄN MAHDOLLISUUKSIA

VÄHEMMÄN KUORMITUSTEKIJÖITÄ

matti.makela@omaishoitajat.fi
meeri.virtamo@omaishoitajat.fi

RUUHKAVUODET
Aina käynnissä.